

ändå. Jag tror därför att mitt förslag borde tagas i närmare skärskådande och anhåller därför

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse om, att Kongl. Maj:t i nåder anbefaller en sådan utredning och på grund af densamma vidtager de åtgärder, som kan leda till ofvanskrifna måls vinnande.

Om remiss till Tillfälligt Utskott anhålles.

Stockholm den 4 Februari 1876.

Johan Jönsson.

N:o 161.

Af Hr R. Ehrenborg: Om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning med afseende å arbetare som i arbete utom deras hemort taga anställning.

Uti en af mig vid sistlidna riksdag inom Andra Kammaren afgifven motion (N:o 1) föreslogs en underdånig skrifvelse angående lagstiftning med afseende å arbetare, som vid arbetsföretag utom deras hemort taga anställning. I motionens inledning, till hvars mera utförliga innehåll jag beder att i öfrigt få hänvisa, sökte jag i någon mån lemna en teckning af de missförhållanden genom hvilka en lagstiftning af i fråga varande slag påkallas. Jag erinrade om det premium åt den större industrien på den mindres och på jordbrukets bekostnad, som ligger i motsatsen mellan å ena sidan den ytterliga noggrannhet och de trånga

begränsningar, hvarmed vår legostadga utstakar den lagstadde hemarbetarens skyldigheter, och å andra sidan den regellöshet, hvarunder denne inträder sedan han utgått att söka en rikligare aflöning i den större industriens tjänst. Vidare framhölls det ekonomiskt obilliga och moraliskt förderfliga deruti, att den utevarande arbetaren lika litet kan af sin hemkommun följas, som han af de främmande kommuner, inom hvilka han vistas, kan underordnas dervarande kyrkliga och kommunala myndigheter. Jag angaf några enkla utvägar till afhjelpande af sistnämnda missförhållande och erinrade huru sådana anordningar ingalunda skulle medföra någon inskränkning i arbetarens verkliga valfrihet. Jag sökte ock — med bemötande på förhand af väntade invändningar — ådagalägga att sådana indirekta medel till det ondas mildrande, som låge i minskandet af tillgång på rusdrycker, öppnandet af särskilda gudstjensttillfällen och befordrandet af den fosterländska folkbildningen, liksom ock understödjandet af kommunernas bemödanden jemväl å landsbygden att genom säkerhetspolis värja sig i någon mån mot gröfre våldsamhet, icke uppfylla anspråken på det preventiva skydd och den med arbetets frihet förenliga ordning som i första rummet det vore statens pligt att på lagstiftningens väg genom frihetens regelbindande bereda. Efter att slutligen hafva något vidrört möjligheten af den föråldrade legostadgans omarbetande till en allmän arbetsförfattning föreslog jag: »att med afseende på sådana arbetare, som vid tillfälliga större arbetsföretag och ofta på långt afstånd från deras hemvist taga anställning, Riksdagen — jemte uttalande af sin åsigt om behöfligheten ej mindre af ökad kontroll å i fråga varande arbetares uppehållsort, än ock af sådana lagbestämmelser hvarigenom de, till så väl arbetsgifvaren som till kyrkliga och kommunala myndigheter å den främmande ort der de arbeta, komma för sin arbetstid derstädes i hufvudsakligen enahanda ställning som den, hvilken de såsom lagstadde tjenare skulle hafva innehaft till motsvarande myndigheter och till husbonde inom hemorten — måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, huruvida icke antingen en särskild ordningsstadga borde utfärdas för de förhållanden mellan arbetsgifvare och arbetare, i hvilka nu gällande legostadga icke kan ega tillämpning, eller ock legostadgan, med uteslutande af öfverflödiga eller olämpliga bestämmelser, omarbetas och utsträckas till en efter tidsomständigheterna lämpad allmän lag för arbetsgifvare och arbetare; samt att Kongl. Maj:t efter ärendets beredning måtte till Riksdagen afgifva den framställning hvartill omständigheterna funnes föranleda».

Det Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, under hvars beredning ärendet kom, gaf i sitt utlåtande (N:o 17) ett godt vitsord åt mitt

förslags syfte, men fann sig dock icke kunna tillstyrka någon skrifvelse i ännu. Jemte det att Utskottet ansåg legostadgan icke kunna genom en omarbetning göras tjenlig jemväl för det nya ändamålet, och likaså fann sig förhindradt tillstyrka begärandet hos Kongl. Maj:t af en särskild ordningsstadga för de större arbetsföretagen, enär i mitt förslag icke uppgifvits några bestämmelser som i en sådan stadga borde ingå, så förmenade Utskottet att de utvägar jag i min inledning angifvit, ej mindre för vinnandet af den ökade kontrollen å de utevarande arbetarnes uppehållsort än ock för deras underordnande under kyrkliga och kommunala myndigheter å den främmande arbetsorten, borde till större delen och utan behof af någon Riksdagens skrifvelse kunna vinnas med anledning af den framställning, som 1873 års kyrkomöte i dess underdåniga skrifvelse (N:o 9) gjort angående utsträckning jemväl till enskilda större arbetsföretag af stadgandena i Kongl. Förordningen den 12 Februari 1858 om religions- och sedevård för arbetare vid statens eller med statsbidrag understödda arbeten. Hvad åter i motionen föreslagits utföras hvad redan af kyrkomötets nyssbemälda skrifvelse kunde föranledas nemligen om införandet af en s. k. arbetsbok, fann Utskottet vara i och för sig för ringa att ensamt derpå skulle grundas en Riksdagens skrifvelse.

Vid det tillfälle då Utskottets utlåtande förekom till behandling i Kammaren (se Andra Kammarens protokoll för den 30 Mars), sökte jag bemöta Utskottets betänkligheter i så väl ena som andra hänseendet, synnerligast hvad beträffade antagandet att syftemålet skulle kunna vinnas med anledning af kyrkomötets skrifvelse. Denna kunde nemligen icke föranleda upprättandet af någon ny församlingsordning, som medförde den erforderliga kontrollen å de utevarande arbetarne, och än mindre kunde derur framgå sådana till det rent statsborgerliga området hörande bestämmelser som satte den utevandrande arbetaren i beroende af den främmande kommunalmyndigheten eller som anginge vitsord om yrkesskicklighet m. m.; utan vore den påföljd, man i lyckligaste fall hade att af kyrkomötets skrifvelse förvänta, endast den, att jemte borttagande ur 1858 års författning af ett par otillämpbara stadganden, extra gudstjensttillfällen blefve vid äfven enskilda större arbetsföretag anordnade. Jag ville således i de flesta delar vidhålla de medel jag uti inledningen till min motion uppgifvit, men fann mig deremot böra släppa den mera svårlösta punkten om antingen legostadgans utjemnande eller utfärdandet af en särskild arbetsstadga. Den syftning, hvaruti jag då önskade att ärendet skulle till Utskottet återförvisas, angafs af mig i följande punkter, nemligen:

»Att med afseende på sådana arbetare, som vid tillfälliga större arbetsföretag och ofta på långt afstånd från deras hemort taga anställning,

Riksdagen — med uttalande af sin åsigt om behöfligheten ej mindre af ökad kontroll å i fråga varande arbetares uppehållsort, än ock deraf att de till kommunala och kyrkliga myndigheter å den främmande ort, der de arbeta, komma för sin arbetstid derstädes i hufvudsakligen enahanda ställning som de skulle innehaft till motsvarande myndigheter inom hemorten — måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t angifva såsom önskligt:

a) att lämpligt formulär uppsattes till en s. k. arbetsbok, afsedd för införandet hos hvarje arbetsgifvare af anteckning om den främmande arbetarens arbetstid, aflöning samt ådagalagda uppförande och arbets-skicklighet m. m., och sålunda ersättande orlofssedeln vid den fastare tjenareanställningen;

b) att arbetaren må åligga att, vid hvarje ny anställning i arbete å främmande ort, till arbetsgifvaren aflemna arbetsbok, på samma gång som sitt prestintyg;

c) att arbetsgifvaren må förpligtas ej blott att af arbetaren mottaga arbetsbok och prestintyg, utan ock att till pastorsembetet i den församling, hvarinom arbetet drifves, ofördröjligen öfverlemna prestintyget till förvarande för den tid arbetarens anställning inom församlingen varar;

d) att pastorsembetena må föra särskild förteckning å de främmande arbetare, hvilkas prestintyg blifvit i deras vård öfverlemnade, samt vid vissa tider öfversända till pastorsembetena inom de respektiva orter, der arbetarne äro skrifna, uppgifter å inkomna och afgångna arbetare, allt mot den ersättning från arbetsgifvarnes sida, som kan anses skälig, och

e) att ansvar bestämmes för arbetsgifvares och arbetares uraktlåtenhet af hvad under litt. b. och c. omförmäls.

samt anhålla att Kongl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder och i den mån det kunde falla inom Riksdagens lagstiftningsområde afgifva till Riksdagen den framställning hvartill ett godkännande af de uttalade önskningsmålen kunde föranleda.»

Förmenande att de delar af förslaget, hvilka jag sålunda vidhållit, hvarken skulle möta svårighet i tillämpningen eller medföra någon verklig inskränkning i arbetarens valfrihet, liksom att de ej heller borde visa sig overksamma för vinnande af saknad kontroll, blef jag i mitt yrkande om återremiss understödd af de flesta bland de ledamöter som i öfverläggningen deltog. Då jag emellertid detta oaktadt icke hänskjöt frågans afgörande till omröstning, så skedde detta hufvudsakligen i följd af Utskottsordförandens vid samma tillfälle afgifna förklaring att frågan visserligen vore förtjent af att återkomma, men att i Riksdagens snart derefter »skymmande afton» något fullt nöjaktigt förslag icke vore att från Ut-

skottet förvänta. Kort derefter blef af Riksdagen, genom afslag på Kongl. Maj:ts med anledning af kyrkomötets hemställan gjorda begäran om anslag till beredande af religionsvård vid enskilda större arbetsföretag, den förhoppning för det närvarande afskuren, på hvilken Utskottets afstyrkande af min motion blifvit hufvudsakligen stödt. Sedermera har jag ock uppmanats till förslaget återupptagande, ej mindre nu efter hitkomsten till Riksdagen, än förut i min hemort, der man allt som oftast får återemottaga såsom fattighjon personer hvilka vistats under många år på okänd ort, stundom den första tiden i ett välstånd som bort behörigen taxeras, men vanligen deremot under den sista tiden i ett elände som i flera fall antagligen hade förekommit, derest dessa bortavarande arbetare kunnat af sin hemkommun följas och inom den främmande icke varit alldeles lösa. Flera omständigheter hafva sålunda gifvit mig anledning till att med förslaget återkomma. Visserligen har med inträdandet af en knappare penningetillgång någon minskning förmärkts i den mångfaldiga industriela företagsamhet, som bidragit att bringa det lösa arbetareväsendet så långt som det kommit. Dock pågå, såsom de nyss utströmmade motionerna gifva vid handen, mångenstädes i landet jernvägsfunderingar; och om också tidpunkten är något stillare, så torde den just såsom sådan vara lämpligast för behandling af en fråga som, om den kommer till regeringen, äfven der drager någon tid. Jag vill därför åter bringa ämnet å bane och dervid nu taga i betraktande i hvad mån man kan tillgodogöra sig de erinringar som vid förra riksdagen under ärendets behandling förekommo.

Hvad då först angår legostadgan, så utesluter jag det i fjor framställda förslaget om dess omarbetande till en för fasta och rörliga arbetare gemensam lag. Frågan om denna föråldrade stadgas upphäfvande eller tidsenliga omarbetning må blifva en fråga för sig, som nog lärer i sin tid framkomma.

Förslaget om en särskild ordningsstadga för större arbetsföretag vann väl vid förra riksdagen något understöd, men några bestämmelser att deruti ingå kunde icke uppgifvas. Tvifvelaktigt torde ock vara, om i detta hänseende någon annan allmängiltig föreskrift kan eller bör lagstadgas, än förpligtelsen för arbetsgifvare vid sådana företag, der en större styrka af främmande arbetare anställes, att derom göra anmälan för erhållande af den förstärkning i säkerhetspolis hvartill medel kunna bli anvisade. En punkt i sådan syftning vill jag denna gång upptaga.

Vid den del af mitt förra förslag, som afsåg arbetsgifvarens skyldighet att till pastorsembetet i den församling, der arbetet drifves, öfverlemna den främmande arbetarens prestintyg, gjordes den erinran att vid

ett slag af större arbeten, nemligen jernvägsanläggningar, arbetet kan samtidigt pågå å en sträcka af flera mil genom olika socknar. Jag hade tänkt mig att arbetet bör auses »drifvas» å det ställe hvarifrån ledningen utgår och der räkenskapskontoret m. m. befinnes. Emellertid vill jag söka undanröjda den framställda betänkligheten genom ett tillägg om arbetets hufvudstation.

En annan och viktigare anmärkning gjordes i det hänsendet att om de i fråga satta förpligtelserna inskränktes endast till dem som å främmande ort taga anställning vid »större arbetsföretag», så mötte svårighet att bestämma när ett arbetsföretag vore att till de större hänföra, äfvensom den oegentlighet skulle uppstå att om två arbetare åtföljdes till en främmande ort, den ene för att der arbeta vid jernvägsbyggnad och den andre för att å samma ort t. ex. göra skor, så skulle väl jernvägsarbetaren blifva genom de ålagda iakttagelserna i fråga om prestintyg och arbetsbok ställd under tillsyn och kontroll å den främmande orten, men deremot icke skomakaren som dock kunde vara »långt värre». Den anmärkta oegentligheten synes mig kunna nöjaktigt afhjelpas sålunda, att, i afseende på den begärda ökade kontrollen å de utevarande arbetarnes uppehållsort samt dessas ställande i berocnde af dervarande kommunala myndigheter, man utesluter benämningen »arbetsföretag» och utsträcker bestämmelsen till hvarje anställning, som utöfver någon viss tid eger rum utom arbetarens egen hemkommun och på så långt afstånd derifrån att han under arbetstiden å den främmande orten icke kan af sitt hem såsom bostad begagna sig.

Vidare beder jag få fästa mig vid en under nu ingångna riksdag i Första Kammaren af Herr V. Croneborg afgifven och inom förevarande ämne fallande motion (N:o 8), hvaruti, för betryggande af kommunernas rätt att af de utgående arbetarne utfå de dem påförda utskylder, föreslås några förändringar i Kongl. förordningen angående utfärdande af arbetsattester. Till den del af bemälda förslag, som yrkar att dylika attester skulle utfärdas för blott ett år i sender, kan jag icke ansluta mig, enär det efter min uppfattning icke vore lämpligt att utfärda förnyad arbetsattest för en person som under det senaste året icke vistats i sin hemort; utan anser jag ändamålet bättre vinnas genom att, på sätt jag förut föreslagit, ställa honom för arbetstiden å främmande ort under dervarande kyrkliga och kommunala myndigheter. Men de af motionären i öfrigt föreslagna bestämmelser om att såsom vilkor för erhållande af arbetsattest må fordras intyg om erlagda utskylder eller borgen för deras erläggande tillåter jag mig att för egen del upptaga såsom ett af önskningsmålen i den skrifvelse jag går att föreslå.

I de nu icke vidrörda stycken har jag saknat anledning frågå hvad under öfverläggningen ifjör af mig yrkades. I öfrigt, och med afsägelse af allt anspråk på att hvad i förevarande sak kan och bör åtgöras skulle uti något af mig framställt förslag kunna uttömmas, anser jag Riksdagen böra åt det uppdrag, som den underdåniga skrifvelsen skulle frambära, gifva en sådan omfattning att Kongl. Maj:t, med Dess omsigt af alla på frågan inverkan förhållanden, må vid utredningen af ett ämne, som först och sist och i all utsträckning bör afse *ordning uti arbetarens frihet*, icke bli af någon annan begränsning bunden.

I enlighet med hvad nu anförts, samt med hemställan att de bland Riksdagens medlemmar, hvilka för frågan intressera sig, må taga del af den behandling i dess helhet som ärendet då undergick, får jag härmed vördsamt föreslå:

Att med afseende på arbetare, hvilka utom den kommun som de tillhöra och på längre afstånd derifrån, än att de under arbetstiden å den främmande orten kunna af eget hem såsom bostad begagna sig, äro för längre tid i arbete anställda, Riksdagen, — med uttalande af sin åsigt om behöfligheten ej mindre af ökad kontroll å i fråga varande arbetares uppehållsort, än ock deraf att de till kommunala och kyrkliga myndigheter å den främmande ort, der de arbeta, komma för sin arbetstid derstädes i hufvudsakligen enahanda ställning som de skulle innehaft till motsvarande myndigheter i hemorten — må i skrifvelse till Kongl. Maj:t angifva såsom önskligt

a) *att*, med ändring i Kongl. förordningen om utfärdande af arbetsattester, dylika icke må af presterskapet utfärdas med mindre den utgående arbetaren aflemnar intyg om att hans utskylder för löpande året erlagts eller vederhäftig borgen ställts för deras erläggande;

b) *att* lämpligt formulär uppsattes till en s. k. arbetsbok, afsedd för införandet hos hvarje arbetsgifvare af anteckning om den främmande arbetarens arbetstid, aflöning samt ådagalagda uppförande och arbetsskicklighet, och sålunda ersättande orlofsedel vid den fastare tjänareanställningen;

c) *att* arbetaren må åligga att, vid hvarje ny anställning i arbete å främmande ort, till arbetsgifvaren aflemla arbetsbok på samma gång som sitt prestintyg;

d)

d) att arbetsgifvaren må förpligtas, ej blott att af arbetaren mottaga arbetsbok och prestintyg, utan ock att till pastorsembetet inom den församling, hvarinom arbetet eger rum eller der dess hufvudstation är belägen, ofördröjligen öfverlemna prestintyget till förvarande för den tid arbetarens anställning derstädes varar;

e) att pastorsembetena må föra förteckning å de främmande arbetare, hvilkas prestintyg blifvit i deras vård öfverlemnade, samt vid vissa tider öfversända till pastorsembetena i de resp. orter, der arbetarne äro mantals-skrifna, uppgifter å inkomna och afgångna arbetare, allt mot den ersättning från arbetsgifvarnes sida som kan anses skälig;

f) att arbetsgifvare, som i tillfälliga arbetsföretag anställer på samma punkt främmande arbetare utöfver ett visst antal, förpligtas att dessförmån derom göra anmälan hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, för anordnande af den säkerhetspolis hvar till medel kunna finnas tillgängliga;

g) att ansvar bestämmes för arbetsgifvares och arbetares uraktlåtenhet af hvad i förestående punkter omförmäls;

h) att med hänsigt till den omfattning, som den större industrien vid hvarje tid visat sig ega, ett till förstärkande af säkerhetspolisen å landet nödigt förslagsanslag alltid må stå till Kongl. Maj:ts disposition,

samt anhålla att Kongl. Maj:t, efter allsidig pröfning af de medel hvarigenom den rörlige arbetarens frihet må, utan att inskränkas, blifva behörigen regelbunden täcktes vidtagna de åtgärder och, i den mån det kan falla inom Riksdagens beslutande rätt, afgifva till Riksdagen de framställningar hvar till Kongl. Maj:t kan finna omständigheterna föranleda.

Jag anhåller om motionens hänvisande till ett blifvande Tillfälligt Utskott.

Stockholm den 5 Februari 1876.

Rich. Ehrenborg.